

УДК 37.091.12:7(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/ART/2025-3-7>

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ХАРКІВЩИНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Лугова Вікторія Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент

Харківського національного економічного університету

імені Семена Кузнеця

ORCID ID: 0000-0001-9584-2259

e-mail: viktoriia.luhova@hneu.net

Данилов Віталій Валентинович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ORCID ID: 0009-0001-8486-1195

e-mail: vitaliy.pochta.pisma@gmail.com

Метою статті є дослідження впливу трансформаційного середовища, зокрема повномасштабної війни 2022–2025 рр., на систему мистецької освіти Харківщини та визначення стратегій її адаптації, збереження культурної ідентичності й розвитку професійного потенціалу студентів і викладачів.

Отримані результати свідчать, що повномасштабна агресія спричинила значні втрати культурної та освітньої інфраструктури, переміщення студентів і викладачів, а також посилила психоемоційне навантаження на учасників освітнього процесу. Встановлено, що заклади мистецької освіти регіону змушені були швидко адаптуватися до нових умов, запроваджуючи дистанційні та гібридні формати навчання, цифрові платформи для оцінювання та демонстрації творчих результатів, а також активізуючи міжнародну співпрацю як механізм збереження академічного процесу та професійного розвитку. Аналіз використання VR/AR-технологій, електронних портфоліо та багатокамерних студій показав, що цифровізація забезпечує безперервність навчання, водночас створюючи нові виклики щодо практичної підготовки та мотивації студентів.

Дослідження також засвідчило, що міжнародні партнерства з університетами Європи, Великої Британії та США дозволили забезпечити академічну мобільність, обмін досвідом, спільні проєкти та участь студентів і викладачів у міжнародних виставках і резиденціях, що сприяло збереженню культурної стійкості регіону. Виявлено, що соціально-гуманітарний аспект мистецької освіти – психосоціальна підтримка, розвиток культурної дипломатії, інклюзія та залучення до суспільно значущих практик – є критично важливим для підтримки емоційного стану та формування творчої ідентичності студентів у кризових умовах.

Обґрунтовано, що стійка адаптація мистецької освіти Харківщини можлива за умови комплексного підходу, який включає: впровадження гібридних та цифрових форматів навчання, технологічне оснащення студій і майстерень, міжнародне партнерство, системну психосоціальну підтримку та моніторинг якості практичної підготовки. Запропоновано низку рекомендацій щодо посилення адаптаційної спроможності: розвиток електронних архівів і е-портфоліо, використання VR/AR-інструментів, інтеграцію міждисциплінарних курсів, підтримку культурної дипломатії та громадянської активності, а також зміцнення міжнародної академічної мобільності.

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що формування цілісної стратегії розвитку мистецької освіти Харківщини, яка поєднує традиційні педагогічні підходи та інноваційні цифрові технології, локальну культурну ідентичність і глобальну інтеграцію, є ключовою умовою збереження культурного потенціалу регіону та забезпечення професійного розвитку молодих фахівців у XXI столітті.

Ключові слова: мистецька освіта, трансформаційне середовище, цифрова трансформація, гібридні формати навчання, соціально-гуманітарний аспект мистецької освіти.

ART EDUCATION OF KHARKIV REGION IN THE CONTEXT OF A TRANSFORMATIONAL ENVIRONMENT

Viktoriia Luhova

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Vitalii Danylov

Nizhyn Mykola Gogol State University

The aim of this article is to examine the impact of the transformative environment, particularly the full-scale war of 2022–2025, on the art education system in the Kharkiv region, as well as to identify strategies for its adaptation, preservation of cultural identity, and development of professional potential among students and faculty members.

The findings indicate that the full-scale aggression caused significant losses in cultural and educational infrastructure, forced displacement of students and teachers, and increased psycho-emotional stress among participants in the educational process. It was determined that art education institutions in the region were compelled to rapidly adapt to new conditions by implementing remote and hybrid learning formats, digital platforms for evaluation and demonstration of creative outputs, and intensifying international cooperation as a mechanism to maintain academic continuity and professional development. Analysis of the use of VR/AR technologies, electronic portfolios, and multi-camera studios demonstrated that digitalization ensures continuity of education while simultaneously creating new challenges in practical training, motivation, and equitable access to resources.

The study also revealed that international partnerships with universities in Europe, the United Kingdom, and the United States facilitated academic mobility, experience exchange, joint projects, and participation of students and teachers in international exhibitions and residencies, contributing to the cultural resilience of the region. It was found that the socio-humanitarian aspect of art education, including psychosocial support, cultural diplomacy, inclusion, and engagement in socially significant practices, is critically important for maintaining students' emotional well-being and fostering creative identity under crisis conditions.

It is argued that sustainable adaptation of art education in Kharkiv is possible through a comprehensive approach, which includes the implementation of hybrid and digital learning formats, technological equipment of studios and workshops, international cooperation, systematic psychosocial support, and monitoring of practical skills quality. A set of recommendations is proposed to strengthen adaptive capacity: development of digital archives and e-portfolios, application of VR/AR tools, integration of interdisciplinary courses, promotion of cultural diplomacy and civic engagement, and enhancement of international academic mobility.

The results allow the conclusion that developing a coherent strategy for art education in the Kharkiv region, combining traditional pedagogical approaches with innovative digital technologies, local cultural identity, and global integration, is a key condition for preserving the cultural potential of the region and ensuring professional development of young specialists in the twenty-first century.

Key words: art education, transformative environment, digital transformation, hybrid learning formats, socio-humanitarian aspect of art education.

Постановка проблеми. Кінець ХХ – початок ХХІ століття позначився в Україні масштабними суспільно-політичними та культурними зрушеннями, які суттєво вплинули на систему мистецької освіти. Харківщина, як один із провідних центрів національної культури та мистецької педагогіки, пережила багатовекторні трансформації: від збереження академічних традицій і класичних підходів – до пошуку інноваційних освітніх стратегій та інтеграції у глобальний культурно-освітній простір. На тлі процесів глобалізації, цифровізації та інтенсивного розвитку міжкультурних комунікацій мистецька освіта регіону стає дзеркалом ширших тенденцій української гуманітаристики.

Разом із тим актуальність проблеми визначається низкою суперечностей: необхідністю одночасно зберігати ідентичність української мис-

тецької школи та відповідати новим викликам міжнародної освітньої конкуренції; поєднувати класичні моделі навчання з сучасними цифровими форматами; забезпечувати високий рівень академічної підготовки та водночас створювати простір для креативних інновацій і самовираження студентів. Особливої складності ситуація набула в умовах воєнного стану, коли мистецька освіта Харківщини опинилася перед подвійним викликом: з одного боку – руйнування інфраструктури, вимушена евакуація студентів та викладачів, психологічний тиск і соціальні травми; з іншого – активний пошук нових моделей навчання, впровадження дистанційних і змішаних форматів, посилення міжнародної співпраці та використання мистецької освіти як інструмента культурної дипломатії й опору. Важливо наголосити, що

саме мистецька освіта в умовах війни виконує не лише навчально-виховну, а й терапевтичну, ідентифікаційну та інтегративну функції, зберігаючи тяглість культурної спадщини й підтримуючи розвиток творчого потенціалу молоді.

Таким чином, дослідження мистецької освіти Харківщини в умовах трансформаційного середовища є надзвичайно актуальним. Воно потребує комплексного наукового аналізу для виявлення стратегій збереження академічних традицій, ефективної адаптації до глобальних і воєнних викликів, а також вироблення перспективних моделей розвитку мистецької педагогіки у XXI столітті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як показав аналіз наукових робіт, опублікованих за останні 5 років, дослідження мистецької освіти концентруються навколо трьох взаємопов'язаних векторів: цифрова трансформація мистецького освітнього середовища (дистанційні формати, VR/AR-інструменти для візуально-пластичних дисциплін, змішане навчання та е-портфоліо як інструмент оцінювання творчих результатів); методологічна модернізація навчання (інтеграція міждисциплінарних підходів, поєднання теорії з практикою, переосмислення ролі майстерні та студійної роботи); соціально-гуманітарний вимір мистецької освіти (психологічна підтримка, культурна дипломатія, збереження ідентичності, інклюзія та громадянська залученість студенто-центрованих практик). Зокрема, В. Павлу (Pavlou, 2024) досліджує адаптацію мистецької освіти до онлайн-середовища у вищих навчальних закладах, зберігаючи студійний підхід та орієнтацію на соціально-значущі теми та сталий розвиток. Методика «Arts-in-a-box», розроблена в рамках європейського проекту CARE/SS, забезпечила глибоке залучення студентів, критичний діалог та творче дослідження в дистанційному форматі. Виявлено ефективні стратегії створення спільноти та практичної діяльності онлайн, включно з живими майстер-класами, набором художніх матеріалів та цифровими інструментами для обміну та рефлексії. Дослідження демонструє можливість поєднання теорії та практики, формування соціально-активної позиції та інтеграції тем сталого розвитку у професійний контекст. Стаття Й. Мао та Дж. Лінг (Mao, Ling, 2025) присвячена дослідженню використання технології віртуальної реальності (VR) у навчанні мистецтву та дизайну, що дозволяє студентам покращувати просторове сприйняття, творчі навички та практичні здібності та сприяє підвищенню результатів навчання й створенню більш інноваційних проєктів. У публікації О. Тіщенко, В. Волчукової, О. Барабаш та В. Алтухова (2025) розглянуто вплив VR/AR на хореографічне мистецтво. Автори акцентують на поєднанні традицій та цифрової трансформації, підкреслюють освітній потенціал імерсивних тех-

нологій для розвитку виконавських практик і збереження культурної спадщини. Дослідження підсилює тенденцію цифровізації мистецької освіти та актуалізує потребу в нових методиках навчання.

Р. Хітон (Heaton, 2025) представляє концепцію *когнітивної кураторської педагогіки* як інноваційного підходу до викладання понять креативності в мистецькій освіті. Авторка пропонує модель «відкривання дверей» – через артографічні практики й рефлексивне осмислення педагог може допомагати студентам формувати автономність, емпатію та здатність критично переосмислювати знання. Практика когнітивного кураторства дозволяє інтегрувати теорію з художньою практикою, будувати партнерські зв'язки та адаптувати навчання до складних соціокультурних викликів. У статті Скорик Т. та ін. (Skoryk, Dorohan, Demchyk, Sidorova, Strebkova, 2024) міжнародні обміни та співпраця в мистецькій освіті України розглядаються як методологічна основа модернізації освітнього процесу. Автор наголошує, що інтеграція України у європейський освітній простір через Болонський процес сприяє впровадженню міждисциплінарних підходів у мистецькі програми: студенти мають змогу поєднувати знання з різних галузей (культурології, цифрових технологій, педагогіки) та трансформувати їх у практичні творчі проєкти.

Важливим напрямком наукових досліджень залишається збереження мистецької ідентичності. Зокрема у статті Т. Паньок та В. Гриньової (2025) розглянуто становлення методики викладання образотворчого мистецтва на початку XX століття як фундаментального чинника формування художньо-педагогічної освіти в Україні. Авторки наголошують, що розвиток методик відбувався у взаємодії з українською етнопедагогікою, сакральними традиціями та європейськими художніми школами, що створювало ґрунт для національної мистецької ідентичності.

У 2022–2024 рр. з'явилися публікації, які аналізують вплив воєнних дій на мистецьку освіту в Україні та в Харкові зокрема. Ці роботи фіксують як руйнівні наслідки (пошкодження інфраструктури, вимушені зміни форматів навчання), так і появу нових форм художньої практики та педагогіки в умовах кризи. Так, Поліщук Л. та ін. вивчали проблеми культурної та мистецької діяльності в Україні під час повномасштабної війни, проаналізували динаміку культурної активності, фінансування арт-проєктів, рівень залученості населення та роль культурної дипломатії (Polishchuk, Pylypiv, Korolenko, Kunderevych, Kuzmenko, Hotsalyuk, 2025). В. Радомська та С. Понкало (Radomska, Ponkalo, 2023) досліджують розвиток професійного мислення та творчої культури студентів дизайнерських спеціальностей в умовах воєнного стану в Україні. Авторами виявлено, що воєнний досвід змінив пріоритети та теми освіти, форму-

ючи нові емоційні та психологічні аспекти творчості. У статті Т. Панюк (Panuk, 2023) здійснено порівняльний аналіз мистецької освіти в Харкові у двох історичних періодах воєнних потрясінь – під час німецької окупації (1941–1943 рр.) та в умовах повномасштабної російсько-української війни (2022–2023 рр.). Авторка виходить із тези про те, що, попри різні політичні контексти, освіта та культура Харкова завжди опинялися під ударом агресора, але водночас виявляли здатність до опору й збереження творчого потенціалу.

Водночас слід відзначити необхідність подальшого вивчення впливу воєнних подій 2022–2025 рр. на мистецьку освіту, адже це питання і досі є гострим та потребує посиленої уваги.

Мета статті. Метою статті є комплексний аналіз трансформацій мистецької освіти Харківщини у 2022–2025 рр. в умовах воєнних викликів, виявлення механізмів збереження академічних традицій та інноваційного оновлення освітнього процесу, а також окреслення стратегій подальшого розвитку мистецької педагогіки в регіоні.

Виклад основного матеріалу. Харківщина традиційно вважається одним із провідних центрів української культури, де функціонують потужні мистецькі заклади: Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, Харківська державна академія культури, Харківська державна академія дизайну і мистецтв, Харківський фаховий вищий коледж мистецтв, мистецькі ліцеї та студії, що формують творчу інтелігенцію регіону.

Історія показує, що у часи воєнних й політичних потрясінь харківські мистецькі установи не лише зазнавали уражень, а й ставали центрами опору та збереження культури. Порівняльний аналіз періодів окупацій і воєн демонструє стійкість освітніх традицій – навіть під час евакуацій і репресій мистецька школа зберігала методологічні підвалини та передавала їх наступним поколінням (Panuk, 2023). Ця здатність чинити опір зовнішньому тиску є важливим фактором підтримки регіональної ідентичності (The Guardian, 2024; Le Monde, 2024).

Повномасштабна агресія з 2022 р. спричинила прямі матеріальні втрати інфраструктури, переміщення студентів і викладачів та значне психоемоційне напруження. Міністерство культури та стратегічних комунікацій (2025) повідомляє, що станом на кінець серпня 2025 р. 1553 об'єкти пам'яток культурної спадщини та 2388 об'єктів культурної інфраструктури були пошкоджені або зруйновані в Україні. З цих даних, Харківщина – одна з найбільш постраждалих областей.

Воєнні події 2022–2025 рр. різко змінили умови функціонування навчальних закладів, зокрема мистецьких. У Харкові – одному з епіцентрів культурного життя України – адаптація

проходила одночасно в кількох напрямках: миттєве перенаштування на дистанційні та гібридні формати, інтенсифікація цифровізації навчального простору, а також активізація міжнародної співпраці як механізму виживання і професійного оновлення.

Перші тижні й місяці повномасштабної війни змусили заклади швидко переходити до онлайн-формату: лекції, семінари, теоретичні курси перемістилися в Zoom/Moodle/Google Classroom, а творчі форми – частково в лайв-стріми, демонстрації технік на відео та асинхронні портфоліо. Пізніше з'явилися змішані (гібридні) варіанти: теорія – дистанційно, практичні інтенсиви – очно в безпечніших інтервалах або у мобільних/партнерських просторах. Зокрема, Харківський національний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського оперативно організував онлайн-активності (конференції, концерти, конкурси) та порятунок інструментів; університет активно використовував дистанційні платформи для збереження академічного процесу (Харківський національний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського, 2025).

Нові умови стимулювали набуття цифрових навичок у викладачів і студентів (робота з відео, цифрові інструменти дизайну тощо), що може підвищити конкурентоспроможність випускників у креативних індустріях. Однак, саме для мистецької освіти практичні дисципліни (майстерні, студії, оркестрові репетиції, хореографія) в онлайні втрачають частину якісного компонента; нерівний доступ до техніки й інтернету; вичерпання мотивації при тривалих дистанційних циклах.

Міжнародна співпраця стала важливим механізмом підтримки та розвитку мистецької освіти Харкова в умовах війни. Завдяки активним зусиллям закладів вищої освіти, культурних інституцій та міжнародних партнерів, вдалося зберегти освітні процеси, розширити можливості для студентів і викладачів та зміцнити культурну стійкість регіону. Харківські мистецькі навчальні заклади активно співпрацюють з університетами Європи, Великої Британії та США. Ці партнерства включають обміни студентами та викладачами, спільні проєкти та дослідження, що сприяють розвитку академічної мобільності та інтеграції у міжнародний освітній простір (ELIA, 2025).

Таким чином, слід відзначити, що сучасна мистецька освіта в Україні перебуває на перетині кількох масштабних викликів, які водночас несуть у собі і кризовий, і трансформаційний потенціал. З одного боку, повномасштабна війна спричинила суттєві матеріальні та кадрові втрати, призвела до переміщення значної частини студентів та викладачів, а також поставила під загрозу сталі форми організації освітнього процесу. З іншого боку, глобальні освітні тенденції останніх років демонструють зростаючий інтерес до цифрової транс-

формації, міждисциплінарних методів навчання, інклюзії та гуманітарного виміру освітнього середовища. Поєднання цих чинників актуалізує потребу в новому баченні ролі та організації мистецької освіти, яка сьогодні стає не лише сферою підготовки фахівців, але й важливим чинником культурної стійкості та суспільної консолідації.

Проведений огляд сучасних наукових публікацій дозволив виділити ключові тенденції, що визначають розвиток мистецької освіти та формують її стратегічні пріоритети. Перший напрям стосується цифрової трансформації освітнього середовища, яка стала особливо актуальною у період глобальних криз та воєнних викликів, що особливо актуально для Харківщини. Сюди входять впровадження дистанційних форматів навчання, інтеграція VR/AR-технологій для викладання візуально-пластичних дисциплін, а також використання електронних портфоліо як інструменту для оцінювання творчих результатів студентів. Ці інновації не лише забезпечують безперервність освітнього процесу в умовах обмеженого доступу до фізичних просторів, але й відкривають нові можливості для розвитку міждисциплінарних компетенцій та індивідуального навчального маршруту.

Другий напрям – методологічна модернізація навчання – фокусується на пошуку ефективних способів поєднання теоретичних знань із практичною студійною діяльністю. Сюди належить інтеграція міждисциплінарних підходів, переосмислення ролі майстерні та студійного простору як платформи для творчої взаємодії та колективного навчання, а також створення умов для активного залучення студентів у проєктну та дослідницьку діяльність. Методологічна модернізація

спрямована на формування у студентів комплексних професійних навичок, що дозволяють ефективно адаптуватися до змінних умов професійного середовища.

Третій напрям – соціально-гуманітарний аспект мистецької освіти – підкреслює важливість психологічної підтримки студентів, розвитку культурної дипломатії та збереження національної ідентичності в умовах кризових явищ. Також увага приділяється інклюзії та громадянській активності, формуванню студентського середовища, орієнтованого на соціально значущі практики та творчі ініціативи. Реалізація цього напрямку сприяє розвитку стійкості освітніх інституцій та їх здатності підтримувати студентів і викладачів у період соціальних та психологічних викликів.

У поєднанні з викликами воєнного часу ці напрями потребують практичних і системних рішень, які дозволяють не лише забезпечити безперервне функціонування мистецьких закладів, а й закласти основу для їх довгострокової адаптації та розвитку. Такими рішеннями є інноваційні форми організації навчального процесу, технологічне оснащення студій та майстерень, міжнародне партнерство, психосоціальна підтримка та механізми оцінювання практичних навичок студентів.

Узагальнення запропонованих рекомендацій щодо адаптації та модернізації мистецької освіти наведено у табл. 1.

Адаптація мистецької освіти Харківщини до умов війни відбувається багатовекторно: оперативний перехід на дистанційні та гібридні формати, інтенсивна цифровізація освітнього простору і широка міжнародна співпраця. Ці практики дозволили зберегти освітній процес і культурне

Таблиця 1

Заходи щодо посилення адаптації мистецької освіти до кризових умов

Напрямок	Рекомендації
Цифрова трансформація	запровадити системні гібридні навчальні моделі (дистанційні модулі + очні інтенсиви 1–2 тижні); інвестувати в обладнання для трансляції практичних дисциплін (багатокамерні студії, мобільні майстерні, high-quality демонстрації технік); розвивати цифрові архіви та е-портфоліо для збереження робіт і репрезентації студентів; використовувати VR/AR-інструменти для викладання візуально-пластичних дисциплін
Методологічна модернізація	інтегрувати міждисциплінарні підходи (поєднання мистецьких і технологічних курсів); поєднувати теорію з практикою через студійні та майстерневі формати; моніторити якість практичної підготовки (онлайн-візуалізація + очна верифікація)
Соціально-гуманітарний вимір	вбудувати психосоціальну підтримку в навчальні програми (арт-терапія, тренінги з ресилієнсу, курси супроводу (зокрема у співпраці з ArtTherapyForce (2025)); розширювати міжнародні партнерства з університетами й фондами (експертиза, донорська підтримка, академічна мобільність); підтримувати культурну дипломатію та збереження національної ідентичності в навчальних практиках; розвивати інклюзію й громадянську залученість через студентоцентровані формати

життя, водночас створили нові виклики щодо якості практичної підготовки, технічного забезпечення та психосоціального стану учасників. Для стійкого розвитку потрібні цілеспрямовані інвестиції, підтримка грантових та міжнародних програм, а також інституційна політика, що поєднує збереження традицій й цифрове оновлення.

Висновки. Проведений аналіз засвідчив, що мистецька освіта Харківщини опинилася у складному трансформаційному середовищі, де поєднуються глобалізаційні процеси, цифрові інновації та виклики воєнного часу. Незважаючи на втрати освітньої інфраструктури, відтік кадрів та зростання психоемоційних навантажень, мистецькі заклади регіону демонструють здатність до адаптації та пошуку нових стратегій розвитку.

Перспективними моделями розвитку мистецької освіти Харківщини можна вважати:

- гібридну модель навчання, що поєднує традиційні студійні практики з дистанційними та цифровими форматами. Такий підхід дозволяє зберігати унікальність мистецької педагогіки й одночасно забезпечувати безперервність освітнього процесу навіть у кризових умовах;

- міждисциплінарну модель, у межах якої інтегруються знання з культурології, психології, цифрових технологій та педагогіки. Це розширює

можливості для творчих експериментів і сприяє підготовці конкурентоспроможних фахівців у глобальному освітньому просторі;

- модель культурної дипломатії, що розглядає мистецьку освіту як інструмент формування міжнародних партнерств, підтримки української ідентичності та розбудови позитивного іміджу регіону у світі;

- соціально-гуманітарна модель, яка акцентує на терапевтичній, інтегративній та ідентифікаційній функціях мистецької освіти. Вона орієнтована не лише на навчання, а й на відновлення психоемоційної стійкості, формування спільнот і зміцнення національної єдності;

- інноваційно-цифрова модель, що передбачає активне використання VR/AR-технологій, цифрових платформ, е-портфоліо та інтерактивних методик. Це відкриває нові горизонти для розвитку творчих практик та дозволяє адаптувати освітній процес до потреб покоління «цифрових аборигенів».

Отже, подальший розвиток мистецької освіти Харківщини потребує поєднання традицій та інновацій, локальної ідентичності та міжнародної інтеграції. Саме гнучкі, комплексні та соціально орієнтовані моделі забезпечать її стійкість і перспективність у XXI столітті.

Література:

1. Pavlou V. (2024). Bringing the studio home: Fostering socially engaged arts education and sustainability in online learning. *Sustainability*, 16(23), 10406. <https://doi.org/10.3390/su162310406>
2. Mao Y., & Ling J. (2025). Innovative Applications of Virtual Reality in Art and Design Education. *Journal of Cases on Information Technology*, 27(1). <https://doi.org/10.4018/JCIT.382567>
3. Тищенко О., Волчукова В., Барабаш О., Алтухов В. Вплив VR і AR на хореографічне мистецтво: між традицією та цифровою трансформацією. *Педагогічні інновації: Ідеї, Реалії, Перспективи*. 2025. № 1(34). С. 82–87. DOI: [https://doi.org/10.63437/3083-6433-2025-1\(34\)-12](https://doi.org/10.63437/3083-6433-2025-1(34)-12)
4. Heaton R. (2025). Opening doors: To cognitively curate creativity concepts in art education. *Thinking Skills and Creativity*, 56, 101777. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2025.101777>
5. Skoryk T., Dorohan I., Demchuk K., Sidorova I., & Strebkova D. (2023). International exchanges and cooperation in art education in Ukraine: challenges and opportunities. *Multidisciplinary Reviews*. 6 <https://doi.org/10.31893/multirev.2023spe001>
6. Паньок Т., Гриньова В. (2025). Методика викладання образотворчого мистецтва як чинник становлення художньо-педагогічної освіти в Україні початку XX століття. *Professional Art Education*. Т. 6, № 1. С. 54–67. DOI: <https://doi.org/10.34142/27091805.2025.6.01.06>
7. Polishchuk L., Pylypiv V., Korolenko I., Kunderevych O., Kuzmenko T., & Hotsalyuk A. (2025). The State of Ukrainian Arts and Culture: Current Difficulties. *International Journal on Culture, History, and Religion*, 7(SI1), 1–18. <https://doi.org/10.63931/ijchr.v7iSI1.106>
8. Radomska V., Ponkalo S. (2023). Reflections on War in Creative Context of Design Education in Ukraine. *Journal of Education Culture and Society*, 14(1), 551–567. <https://doi.org/10.15503/jecs2023.1.551.567>
9. Panyok, T. (2023). Wartime Kharkiv – Art Education in 1941 and 2022: a View Through the Prism of the Present. *Trema*, 60 (2023). URL: <https://journals.openedition.org/trema/8694> <https://doi.org/10.4000/trema.8694>
10. The Guardian. (2024, October 5). 'There is a sense of safety here': the artists keeping culture alive in Kharkiv. URL: <https://www.theguardian.com/world/2024/oct/05/there-is-a-sense-of-safety-here-the-artists-keeping-culture-alive-in-kharkiv-ukraine>
11. Le Monde. (2024, May 27). In Kharkiv, an arts center provides unexpected respite from Russian attacks. URL: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/05/27/in-kharkiv-an-arts-center-provides-unexpected-respite-from-russian-attacks_6672830_4.html
12. Міністерство культури та інформаційної політики України. (2025, серпень). *1 553 пам'ятки культурної спадщини та 2 388 об'єктів культурної інфраструктури зруйновані або пошкоджені внаслідок війни*. Міністерство культури та інформаційної політики України. <https://mcsc.gov.ua>

13. Харківський національний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського. <https://num.kharkiv.ua/about/>
14. ELIA – European League of Institutes of the Arts. (n.d.). *Sister school partnerships*. Retrieved September 13, 2025. URL: <https://elia-artschools.org/page/SisterSchoolPartnerships>
15. ArtTherapyForce – description of programs, partnerships with universities and British specialists. URL: <https://artherapyforce.com.ua/en/home/>; <https://artherapyforce.com.ua/en/about-us/about-us/>

References:

1. Pavlou, V. (2024). Bringing the studio home: Fostering socially engaged arts education and sustainability in online learning. *Sustainability*, 16(23), 10406. <https://doi.org/10.3390/su162310406>.
2. Mao, Y., & Ling, J. (2025). Innovative applications of virtual reality in art and design education. *Journal of Cases on Information Technology*, 27(1). <https://doi.org/10.4018/JCIT.382567>.
3. Tishchenko, O., Volchukova, V., Barabash, O., & Altyukhov, V. (2025). Vplyv VR i AR na khoreohrafichne mystetstvo: mizh tradytsiieiu ta tsyfrovou transformatsiieiu [The influence of VR and AR on choreographic art: between tradition and digital transformation]. *Pedahohichni innovatsii: Idei, Realii, Perspektivy*, 1(34), 82–87. [https://doi.org/10.63437/3083-6433-2025-1\(34\)-12](https://doi.org/10.63437/3083-6433-2025-1(34)-12) [in Ukrainian].
4. Heaton, R. (2025). Opening doors: To cognitively curate creativity concepts in art education. *Thinking Skills and Creativity*, 56, 101777. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2025.101777>.
5. Skoryk, T., Dorohan, I., Demchyk, K., Sidorova, I., & Strebkova, D. (2023). International exchanges and cooperation in art education in Ukraine: Challenges and opportunities. *Multidisciplinary Reviews*, 6. <https://doi.org/10.31893/multirev.2023spe001>.
6. Panyok, T., & Hrynova, V. (2025). Metodyka vykladannia obrazotvorchoho mystetstva yak chynnyk stanovlennia khudozhno-pedahohichnoi osvity v Ukraini pochatku XX stolittia [The methodology of teaching fine arts as a factor in the formation of art-pedagogical education in Ukraine at the beginning of the 20th century]. *Professional Art Education*, 6(1), 54–67. <https://doi.org/10.34142/27091805.2025.6.01.06> [in Ukrainian].
7. Polishchuk, L., Pylypiv, V., Korolenko, I., Kunderevych, O., Kuzmenko, T., & Hotsalyuk, A. (2025). The state of Ukrainian arts and culture: Current difficulties. *International Journal on Culture, History, and Religion*, 7(S11), 1–18. <https://doi.org/10.63931/ijchr.v7iS11.106>.
8. Radomska V., & Ponkalo S. (2023). Reflections on war in creative context of design education in Ukraine. *Journal of Education, Culture and Society*, 14(1), 551–567. <https://doi.org/10.15503/jecs2023.1.551.567> [in English].
9. Panyok T. (2023). Wartime Kharkiv – Art education in 1941 and 2022: A view through the prism of the present. *Tréma*, 60. Retrieved from <https://journals.openedition.org/trema/8694> <https://doi.org/10.4000/trema.8694>.
10. The Guardian. (2024, October 5). ‘There is a sense of safety here’: The artists keeping culture alive in Kharkiv. Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2024/oct/05/there-is-a-sense-of-safety-here-the-artists-keeping-culture-alive-in-kharkiv-ukraine>
11. Le Monde. (2024, May 27). In Kharkiv, an arts center provides unexpected respite from Russian attacks. Retrieved from https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/05/27/in-kharkiv-an-arts-center-provides-unexpected-respite-from-russian-attacks_6672830_4.html
12. Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine. (2025, August). 1 553 cultural heritage monuments and 2 388 cultural infrastructure sites were damaged or destroyed as a result of the war. Retrieved from <https://mcsc.gov.ua>
13. Kharkiv National University of Arts named after I. P. Kotliarevskyi. Retrieved from <https://num.kharkiv.ua/about/>
14. ELIA – European League of Institutes of the Arts. (n.d.). *Sister school partnerships*. 2025, Retrieved from <https://elia-artschools.org/page/SisterSchoolPartnerships>
15. ArtTherapyForce. Description of programs and partnerships with universities and British specialists. Retrieved from <https://artherapyforce.com.ua/en/home/>; <https://artherapyforce.com.ua/en/about-us/about-us/>

Надійшла у редакцію: 13.09.2025

Прийнято: 24.09.2025

Опубліковано: 24.11.2025